

DUBBLA YRKEN

En intervjustudie om vilka kompetenser som är betydelsefulla för yrkeslärare

DUAL CAREERS

Personal experiences of the competencies that is important for instructors

Examensarbete i lärarutbildningen
Avancerad nivå 15 Högskolepoäng
Vårtermin 2011

Anna Bladelius

Handledare: Kennert Orlenius
Examinator: Rauni Karlsson

Förord

Denna studie hade inte kunnat genomföras utan de tre yrkeslärares medverkan. Tack för att ni tjänstvilligt ställde upp på mina intervjuer!

Jag vill även tacka min handledare Kennert Orlenius och examinator Rauni Karlsson för betydelsefulla synpunkter och förslag till förbättring av min studie.

Tack!

2011-06-05

Resumé

Arbetets art: Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15hp. Högskolan i Skövde

Titel: Dubbla yrken En intervjustudie om vilka kompetenser yrkeslärare upplever betydelsefulla.

Sidantal: 20

Författare: Anna Bladelius

Handledare: Kennert Orlenius

Datum: Juni 2011

Nyckelord: Kompetens, yrkeslärare, yrkeskompetens,

Yrkeslärare har som uppgift att arbeta med att förmedla sin kunskap om branschen så att elever ges möjlighet att utföra hantverket. De har också en pedagogisk roll för att kunna lära ut och undervisa i hantverket. Programmålen betonar aspekter som handlar om förmåga att kunna utföra yrket. Hur hanterar yrkeslärarna sina dubbla yrkesroller, upplever de att de har dubbla yrkesroller? Studiens syfte är att undersöka vilka kompetenser yrkeslärare i Hotell – och restaurangprogrammet upplever betydelsefulla för att bli en professionell yrkeslärare. Detta är en intervjustudie där jag valt att intervjua tre yrkeslärare inom Hotell – och restaurangprogrammet. Resultatet pekar på att vara yrkeslärare innebär att ha kompetens inom två yrkesområden, dels branschkompetens, dels den pedagogiska yrkeskompetensen. De tre första aspekterna som lärarna betonar har koppling till branschen, och handlar om vikten av grundkunskaper och yrkeslivserfarenhet, att vara stresstålig problemlösare samt nyfikenhet och intresse för egen utveckling inom yrket. De två övriga är mer relaterade till den pedagogiska uppgiften och handlar om att vara flexibel och väl förberedd samt betydelsen av god elev- och föräldrakontakt. Samtidigt kan konstateras att dessa kompetenser också överlappar varandra, enligt analysen av deras utsagor. De upplever inte att de har dubbla roller, de upplever att det är en roll att vara yrkeslärare med dubbla och breda kompetensområden.

Abstract

Study: hp	Degree project in teacher education, Advanced level, 15 University of Skövde
Title: that are	Dual careers Personal experiences of the competencies important for instructors.
Number of pages:	20
Author:	Anna Bladelius
Tutor:	Kennert Orlenius
Date:	June 2011
Keywords: competence,	Competence, training professionals, professional

Instructors who have to deal with sharing her knowledge of the industry so that students are enabled to perform the craft. They also have an educational role to teach and instruct in the craft. Program goals emphasize aspects is the ability to carry out the profession. How to deal with professional teachers of their dual roles, they feel that they have dual roles? Purpose of this study is to examine what skills trainers in the hotel - and restaurant program is experiencing significant to become a professional instructors. This is an interview where I chose to interview three instructors in the hotel - and restaurant program. The results indicate that as instructors is to have expertise in two professions, and industry expertise, and teaching vocational skills. The first three aspects of teacher stress has been linked to the industry, and about the importance of basic skills and work experience, to be stress problem solver as well as curiosity and interest in own professional development. The other two are more related to the educational challenge and about being flexible and well-prepared and the importance of good student and parental contact. At the same time be noted that these competencies also overlap, according to the analysis of their evidence. They do not feel that they have dual roles, they feel that there is a role to be instructors of dual and wide areas of expertise.

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar	2
Bakgrund	2
Yrkesutbildning	2
Kompetens.....	4
Erfarenhetens betydelse.....	4
Professionell expertis	4
Uppdatering och utveckling	6
Föräldrakontakt	6
Att se eleverna och motivera dem	7
Metod	8
Metodval.....	8
Intervju.....	8
Urval	9
Analys.....	9
Trovärdighet	10
Forskningsetik	10
Resultat.....	11
Grundkunskaper och yrkeslivserfarenhet	11
Stresstålig problemlösare.....	12
Nyfiken och intresserad. Viktigt för att hålla sig uppdaterad.....	12
Vikten av att vara flexibel och förberedd	13
Elev- och föräldrakontakt	14
Yrkeslärare = dubbla kompetensområden	15
Sammanfattning.....	15

Diskussion	16
Metoddiskussion	16
Resultatdiskussion	16
Referenser.....	19
Bilaga	21
Frågeguide	21

Inledning

Läraren har ett samhällsuppdrag som bland annat innebär att läraryrket och den professionella yrkesutövningen behålls och därför fodras ett stort yrkesansvar och lärarna ska därför ta ansvar för att utveckla sin kompetens när det gäller yrkets utveckling och innehållet i undervisningen. Yrkeslärare har som uppgift att förmedla sin kunskap om branschen så att elever ges möjlighet att utföra hantverket. De har också en pedagogisk roll för att kunna lära ut och undervisa i hantverket.

Det har blivit trendigt att laga mat. Kokboksförsäljningen är skyhögt i Sverige. Det går flera matlagningsprogram varje dag på tv. Nu finns det inte längre bara *ett* sätt som är rätt, metoderna, råvarorna och tillagningssätten har blivit fler. Man vågar experimentera mer med smakkombinationer och metoder. I takt med att samhället förändras och utvecklas, måste även yrkeslärarna hålla samma takt för att hänga med i alla matlagnings-trender. Vad är det då en restauranglärare bör ha för kompetens för att bli professionell? Svaren vi fick var från erfarna yrkeslärare. De var eniga om att man måste ha ett intresse för det man lär ut för att behålla sin kompetens. Man har som yrkeslärare själv ansvar för att hålla sig uppdaterad i det man lär ut. De håller sig uppdaterade på fritiden. De går hem och lagar mat åt familjen, de sitter i soffan och zappar mellan de olika matlagningsprogrammen, de går och lägger sig i sängen med nya mattidningen de fått i brevlådan. När de åker på semester vill de inte bo på all-inclusive hotell, de vill testa nya restauranger varje dag. Att vara yrkeslärare är verkligen ett heltidsjobb som man aldrig lägger åt sidan. De tycker det är kul, de är nyfikna, de brinner för sitt yrke och de gör det för att de är intresserade. Dreyfus och Dreyfus (2000) påpekar att man hela tiden utvecklar nya metoder inom området, det är detta som kallas mästerskap, den högsta utvecklingen inom området. Det är detta respondenterna sysslar med, utvecklar sitt mästerskap.

Jag ska undersöka vilka kompetenser yrkeslärare upplever betydelsefulla för att bli en professionell yrkeslärare. Eftersom jag läser till yrkeslärare inom Hotell- och restaurangprogrammet finner jag det mest intressant att undersöka yrkeslärares uppfattning inom detta program. Mina förhoppningar är att denna studie kan belysa betydelsefulla kompetensområden som nyutexaminerade yrkeslärare kan ha användning av i sin framtida lärarroll.

Det är många områden en yrkeslärare inom Hotell – och restaurang ska undervisa i. Punkterna i programmålen betonar aspekter som handlar om förmåga att kunna utföra yrket. Hur hanterar yrkeslärarna sina dubbla yrkesroller, upplever de att de har dubbla yrkesroller?

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka vilka kompetenser yrkeslärare i Hotell – och restaurangprogrammet upplever betydelsefulla för att bli en professionell yrkeslärare.

- På vilka sätt ger yrkeslärarna uttryck för dubbla kompetenser?
- Hur refererar de till sin branschfarenhet respektive sin pedagogiska yrkesroll?

Bakgrund

Under denna rubrik redogörs begrepp som används i studien. Anledningen till att jag valt att använda begreppet kompetens och inte kvalifikation är att kvalifikationer ofta knyts an till kunskapen efter en formell utbildning, enligt Ellström (1992). Vidare menar författaren att begreppet kompetens är knuten till ett visst handlande i en specifik situation, ett slags erfarenhetsbaserat kunnande. Som yrkeslärare krävs en erfarenhet inom yrket för att komma in på yrkeslärarutbildningen, därför uppfattar jag att begreppet kompetens är mest relevant för min studie.

Yrkesutbildning

Jernström (2000) beskriver historien bakom hantverkets utbildningssystem såsom lärlingar, gesäller och mästare. Inom hantverksyrkena var det betydelsefullt att bli mästare, för att bli det skulle man avlägga ett mästarprov. När man blivit mästare kunde man ta emot lärlingar. När lärlingen var utlärd blev denne utskriven som gesäll efter att avlagt ett gesällprov. Gesällen skulle fortsätta förkovra sig i en mästares tjänst, för att slutligen eventuellt avlägga eget mästarprov. Mästaren hade rätt att ha lärlingen på prov i två månader och sedan skulle lärandetiden vara mellan tre och fem år. År 1847 upphörde utbildningssystemet. Gesällerna fick nu starta egen rörelse och behövde inte göra något mästarprov. Man fick inte anställa någon förutom sin egen familj om man hade egen verksamhet och utan mästarbrev. Det var nu det börjades med yrkesutbildningar. Hantverksrådet (2011) skriver att det utfärdas 800 – 1000 gesällbrev varje år i Sverige och i 80 stycken gesällbrevsyrken. Främst är det frisörer och målare som tar dessa gesällbrev. Idag är det inte vanligt att ta gesällbrev och mästarbrev som kock, kallskänka eller servitris. Kanske beror det på att det är lätt att få arbete inom restaurangbranschen?

Det jag beskrivit ovan gällde då och nu för att uppnå professionalism i yrket. Då kunde man börja som lärling och vissa sådana möjligheter finns också idag. Men det vanliga är att man går en gymnasieyrkesutbildning med inriktning mot Hotell- och restaurang, där lärarna både har branschfarenheten och en yrkeslärarutbildning. Vad är det då som gäller för att bli antagen till en sådan yrkesutbildning?

För att utbilda sig till yrkeslärare krävs enligt Högskoleverket (2011) att den sökande ska ha kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper som man kan ha tillägnat sig genom yrkeserfarenhet, högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning. Det krävs 180 högskolepoäng inklusive relevant yrkeserfarenhet eller relevant högskoleutbildning motsvarande 90 högskolepoäng för att bli behörig yrkeslärare. Grundläggande behörighet för tillträde till yrkeslärarutbildning har den som har fått slutbetyg från ett fullständigt program i gymnasieskolan eller gymnasievuxenutbildning samt ha minst 4 års yrkeslivserfarenhet. Grundkunskaperna ska vara inom ämnesområdena man ska undervisa i.

Yrkeskunnande och pedagogiskt kunnande utgör tillsammans en yrkeslärares roll. Jag sammanfattar här de centrala aspekterna ur de relevanta kunskapskvaliteterna.

Skolverket (2011) skriver att Hotell – och restaurangprogrammet ska ge eleverna grundläggande kunskaper för arbete i hotell och restaurangverksamheten. Det ska även ge en grund för ett fortsatt lärande i arbetslivet och för vidare studier. Målen är att eleverna ska arbeta på ett serviceinriktat sätt och kan tillgodose de varierande behov som gästerna har, vara ekonomiskt medvetna och kunna planera sitt arbete på ett effektivt sätt. Eleverna ska arbeta både på egen hand och i arbetslag och på ett ansvarsfullt och yrkesmässigt sätt, eleverna ska även ha beredskap att möta förändring och förnyelse inom programmets verksamhetsområden och införskaffa förmåga till eget lärande inom yrkesområdet och också införskaffa förmåga att diskutera och ta ställning till etiska frågor och förhållningssätt som rör yrkesutövningen. Eleverna ska även kunna använda informations- och kommunikationsteknik inom verksamhetsområdet, ha kunskaper om faktorer som påverkar hälsa och säkerhet och ha kännedom om hur arbetsmiljöfrågor hanteras inom berörda verksamheter samt kunna verka för en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö. Eleverna ska även ha insikt om hur kretsloppstänkande kan tillämpas samt hur resurs- och energihushållning kan användas inom de verksamheter som utbildningen berör. Här nedan är en sammanfattning på yrkeskunnandet ur programmålen för Hotell- och restaurangprogrammet.

Yrkeskunnande

- Arbeta serviceinriktat
- Planeringsförmåga
- Effektivisering
- Ekonomisk medvetenhet
- Kunna arbeta självständigt
- Samarbeta i arbetslag
- Yrkesetisk förmåga (ansvarsfullhet och hantering av etiska frågor)
- IT-kunskap
- Hälsolinriktad kunskap

- Att hantera arbetsmiljöfrågor
- Miljömedvetenhet
- Ha kunskap om styrdokument (regelverk, internationella konventioner)

För lärarexamen ska studenten kunna följande, enligt Högskoleverket (2011):

Lärande och undervisning som krävs för den verksamhet som utbildningen avser så att alla barn och elever lär och utvecklas. Man ska visa förmåga att omsätta kunskaper i ämnen eller inom ämnesområden och förmåga att förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund. Visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet och delta i ledning av denna. Visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet och delta i ledningen av denna samt samarbeta med föräldrar och vårdnadshavande. Använda informationsteknik i den pedagogiska verksamheten och inse betydelsen av olika mediers roll. Kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter och relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen och ämnesområden.

Här nedan är en sammanfattning av det pedagogiska kunnandet från lärarexamens program mål.

Pedagogiska kunnandet

- Planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet
- Omsätta kunskaperna i ämnen
- Visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa samhällets värdegrund
- Lärande och undervisning som krävs för den verksamhet som utbildningen avser
- Visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och utveckla undervisning
- Samarbeta med föräldrar och vårdnadshavande
- IT-kunskap
- Kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter
- Bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen och ämnesområden

Kompetens

Nationalencyklopedin (2011) beskriver att kompetens är utbildning eller erfarenhet som krävs för viss tjänst eller befattning.

Wackerhausen (2000) påstår att begreppet kompetens innebär att kunna lösa och bemästra problem på ett adekvat sätt inom sitt område, och Engström (2009) menar att det är nödvändigt att yrkeslärare använder hela sin yrkeskompetens i form av yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap för att ge eleverna en så bra yrkesförberedande utbildning som möjligt. Höghielm (2005) är på samma linje och påstår att yrkeskultur är kollektiva erfarenheter i ett yrke, och yrkespraxis är normer och regler inom yrket och att yrkeskunskap innebär ett tekniskt kunnande inom yrket. Detta tillsammans utgör kompetensen.

Normell (2010) påpekar att det även finns en social kompetens, vilket innebär att man har lätt för att hantera sina känslor, skapa goda relationer, samspela i grupp och nätverk. I samhällsförändringen måste man ha denna sociala kompetens för att komma in på arbetsmarknaden anser författaren. Det räcker inte längre med fackkunskaper, nu måste man ha personliga kvaliteter. Lärarna måste ha möjlighet att utveckla sin emotionella och relationella kompetens för att få elevernas förtroende anser författaren.

Det står att läsa i Statens offentliga utredningar (2011) att kompetensbegreppet används med skiftande betydelse i olika sammanhang. Ett sätt att beskriva kompetens är att se kompetens som olika förmågor som enskilda personer besitter. Kompetens kan bestå av kunskaper och intellektuella färdigheter, manuella färdigheter samt attityder. Man kan se begreppet kompetens som en pågående process. Läraren blir aldrig färdigutbildad, vilket begreppet ett livslångt lärande står för. Kompetens blir liktydigt med olika förmågor som ingår i den professionella processen. Det kan t.ex. gälla problemlösningsförmåga, förmåga att hantera sambandet mellan praktik och teori, förmåga att utveckla sin verksamhet, förmåga att fatta rationella beslut samt vilja att ständigt lära nytt. Det finns en *grundkompetens* som alla lärare behöver, oberoende av sammanhang och situation. Grundkompetensen bör innefatta kognitiv kompetens, kulturell kompetens, kommunikativ kompetens, kreativ kompetens, kritisk kompetens, social kompetens och didaktisk kompetens (a.a.).

Erfarenhetens betydelse

Kvale och Nielsen (2000) betonar att mästarlära sker genom principen ”lärande genom handling”. Lärandet kan ske utan formell och verbal undervisning och kallas för ”tyst kunskap”. Lärlingen lär genom att se när hantverket utförs och språket ses som överflödigt. Författarna menar också att lärande sker genom utövning och övning. Utförandet (utövning) av konkreta handlingar är av stor vikt om man ska nå kunskap. De exemplifierar med att om en forskare ska nå avancerad forskning krävs att denne bedriver forskning snarare än att delta i kurser om hur forskning ska bedrivas. Författarna påstår även att *imitation* sker vid lärande, dock är det inte bara de praktiska färdigheter som imiteras, utan även mästarnas stil, beteende, attityder, moral, smak och intentioner. En yrkeslärare har med sig den erfarenheten att ha lärt sig av *en* mästare eller ofta *fler* mästare.

I sin avhandling har Orlenius (1999) studerat yrkeserfarenhetens betydelse hos förskollärare som utbildat sig till yrkeslärare. Orlenius refererar bland annat till John Dewey och menar att erfarenheten kan vara både förutsättning och ett hinder. Erfarenheten kan blockera en människas utveckling genom att inte vilja lära sig nytt. Erfarenheten kan också innebära att en persons förståelse av till exempel sitt arbete upplevs som meningsfull, erfarenheten skapar sammanhang och struktur hur jag uppfattar och förstår, enligt Orlenius. I min studie studerar jag inte specifikt hur yrkeslärare refererar till sin tidigare erfarenhet, men den kan ha betydelse för hur de ser på sin yrkesroll och hur elever lär sig bäst.

Professionell expertis

Dreyfus och Dreyfus (2000) har gjort en färdighetsmodell med fem stadier från nybörjare till expert, där stadium 1 är *Nybörjare* där läraren delat ut uppgifter till nybörjaren som denne ska klara av utan tidigare erfarenhet inom området. Stadium 2 kallar författarna för *Avancerad novis*. Nybörjaren får nu erfarenhet genom att bemästra verkliga situationer och lär sig andra aspekter inom området. Nu kan undervisningen baseras på dessa nya situationsbundna aspekter. Detta är ofta aspekter som är svåra att sätta ord på. Nästa stadium är stadium 3, *Kompetens*. Nu har nybörjaren fått mycket erfarenhet inom området. Det kan göra att den får en överväldigande känsla eftersom den inte vet hur den ska använda sin erfarenhet. Därför krävs att för att nå kompetensen måste man få undervisning eller erfarenhet att tänka ut en plan för att få perspektiv över vad som betraktas viktigt och relevant i given situation. Man lär sig begränsa aspekterna. Nu kommer den kompetenta utövaren söka efter nya regler, regler som inte finns i någon lärobok. Regler som inte heller läraren kan skriva upp. Därför måste den kompetenta utövaren själv avgöra vad som krävs i given situation och kanske blir det inte rätt alla gånger. Därför kan bemästrandet bli skrämmande och utmattande av ett så stort ansvar för sina handlingar. Stadium 4 menar författarna är *Skicklighet*. Nu utövar eleven sin färdighet med engagemang som resulterar i positiva och negativa erfarenheter där lyckade reaktioner hämmar de misslyckade. Den skicklige utövaren

måste fortsätta planera sitt utförande, det går inte än per automatik som det gör för *Expertisen* i stadium 5. Nu vet man exakt hur målet ska nås med hjälp av gedigen situationsbunden erfarenhet.

Maltén (1995) skriver om hur den professionella läraren bör vara efter en undersökning av Lärarnas riksförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen. Dock vänder sig undersökningen till läkare och advokater, men Maltén skriver att följande punkter bör kunnas överföras till lärarområdet.

- Ha gedigna och relevanta ämneskunskaper.
- Vara lyhörd för förändringar i omvärlden som påverkar skolan mål
- Ha pedagogisk kompetens och kunna presentera ämne och arbetsuppgifter på ett intressant sätt och anpassa det till elevers individuella förutsättningar och sätt att lära.
- Ha kunskap om alla skolans planer och om professionella sätt att organisera skolarbete samt om teorier rörande inläring, metodik och pedagogik.
- Kunna delta i utvärdering av sitt eget arbete och skolans totala verksamhet som i ett led i självutvärdering och ständig utveckling
- Kunna utveckla en personlig relation till eleverna med utgångspunkt i deras intressen, talanger och framsteg. Kunna skapa gemenskap i en klass eller studiegrupp och därigenom en trygg arbetsituation för eleverna och sig själv.
- Ha ett etiskt förhållningssätt till sin uppgift. Eleven är i beroendeställning till läraren genom bedömningar och betygsättning.
- Kunna fungera i ett arbetslag
- Kunna utveckla förtroendefullt samarbete med föräldrar och samhället
- Vara angelägen om sin personliga utveckling och fortbildning samt medverka till utvecklingsarbete i olika former.

Dock hävdar han att om man ska kunna beskriva lärarens professionalism bör man konkretisera dessa punkter mer. Det ger ändå tillräckligt med signaler om en mängd kompetensområden för lärarens profession.

Uppdatering och utveckling

För att yrket ska kunna utvecklas krävs att eleven lämnar läraren för att hitta egna metoder menar Dreyfus och Dreyfus (2000). Det är inte meningen att eleven ska bli en kopia av läraren, därför krävs att eleven träffar andra lärare eller experter på området för att utveckla sin egen stil. Författarna menar att en konflikt framkallas hos eleven när denne är hos fler lärare och förvirring sker hos eleven. Därför tvingas eleven att skapa en egen stil. Här tvingas eleven också att utveckla en ny känsla för vad som är lämpligt, här uppnår man den högsta färdighetsnivån. Det är detta som kallas mästerskap, den högsta utvecklingen inom området.

Lärarnas riksförbund (2011) skriver om hur läraryrket och den professionella yrkesutövningen ska behållas och att det därför är viktigt att läraryrket bygger på samhällets tillit. Det fodras ett stort yrkesansvar och lärarna ska därför ta ansvar för att utveckla sin kompetens när det gäller yrkets utveckling samt innehållet i undervisningen.

Föräldrakontakt

Steinberg (2005) menar att betydelsen av ett samarbete mellan lärare och föräldrar är viktigt för elevens lärande, koncentration och motivation i skolan. Författaren framhäver betydelsen av en nära relation och samarbete mellan tre parter föräldrar, lärare och elev. I gymnasiet försvinner ofta föräldrakontakten trots att eleverna inte än fyllt arton. Detta är anmärkningsvärt fortsätter författaren, eftersom det händer mycket i elevens liv och i hemmet vid denna ålder som kan påverka skolarbetet. Dock är det svårt att nå alla föräldrar, ofta kan det vara så att de som man behöver mest kontakt med är svårast att nå. Hagström, Redemo och Bergman (1998) menar att föräldrar är en mycket underskattad och viktig resurs för att få eleverna att må bra, prestera bra i skolan och få ett gemytligt klimat i skolmiljön. För lärarna är det viktigt att få med sig föräldrarna, då får man även med sig eleverna skriver författarna. Man ska därför skapa former där föräldrarna inte bara tar emot information, utan också medverkar till aktiviteter och där det sker en tvåvägskommunikation. Föräldrar som är svåra att nå är få, de flesta är intresserade av sina barns skolgång, trots personliga och sociala svårigheter.

Att se eleverna och motivera dem

Steinberg (2005) beskriver tre olika undervisningsmetoder. *Förmedlingspedagogiken* eller även kallad katederundervisning som innebär att lärarens uppgift är att föra över kunskap till eleverna genom föreläsningar. Läraren står framme vid den upphöjda katedern och eleverna sitter nedanför på sina bänkar riktade mot läraren. För att denna form ska fungera krävs att läraren har kunskap och kärlek för ämnet. Läraren ska tycka om eleverna som de förmedlar sitt budskap till och ha humor och engagemang under undervisningen. Den goda förmedlingspedagogen bör tillåta utvecklingar och frågor och ska kunna stuva om sitt upplägg för att anpassa sig till gruppen. Eleverna får läxor, skriftliga prov och uppsatser för att lära sig. Lyssna, läsa och skriva är förmedlingspedagogikens begrepp. Här ska motivationen helt komma från eleven själv. Betyg behövs för att motivera dem. Om de inte klarade proven åkte de ur skolsystemet. Denna metod är den äldsta. På 70-talet kom *Motivationspedagogiken* i kraftigt intåg genom att barn från alla samhällsgrupper och med olika begåvningsnivåer skulle få gå i samma grundskola, detta innebar att lärarna var tvungna att ändra sina undervisningsmetoder, nu ville man att eleven skulle kunna förstå och tillämpa kunskapen. Textböcker ersattes med övningar och experiment för att engagera eleven. Lärarens roll är att motivera och göra undervisningen intressant. Dock är problemet här att motivationsansvaret ligger hos eleven, förr- om eleven inte ville lära sig var det bara att lämna skolsystemet. Men nu ska alla vara kvar i skolsystemet så länge det bara går, då är pedagogen tvungen att ta på sig uppgiften att skapa lust och motivation. *Processpedagogik* är den moderna pedagogiken. Här ska eleven ta eget ansvar för sin inläring. De ska lära sig samla information, analysera, presentera vad de varit med om. Motivationen ska komma inifrån och den finns där. Utveckling och kunskap sker pågående, under en längre tid. Här ser man individen och utgår ifrån den enskildas intresse för att få fram motivation för skolan. En blandning av dessa tre pedagogikformer bör finnas i undervisningen.

Stukát (1995) påtalar vikten om att nå sina elever. Att sätta sig in i en elevs tänkande kan var svårt, tänk då att som lärare sätta sig in i 20 elevers skiftande erfarenheter, motivation och inlärningsförmågor. Planering är enligt författaren viktigt för att undervisningen ska bli bra. Både läraren och eleven ska ha mål, både kortsiktiga och långsiktiga sådana. Författaren påpekar också att det är viktigt att ha reservuppgifter att ha ifall det finns tid över.

Steinberg (2005) och Stukát (1995) ger uttryck för hur undervisningen kan och bör bedrivas. Lärarnas uppdrag har blivit bredare, menar författarna. Man ska motivera eleven utifrån deras intresse och se var de enskilda eleverna befinner sig kunskapsmässigt.

Metod

Under denna rubrik ges en beskrivning av de ställningstaganden jag valt kring val av metod, datainsamling, urval, analys samt hur undersökningen genomfördes.

Metodval

För att samla in och analysera information finns det två olika metoder att angripa ett problem eller att få forskningsfrågorna i en studie besvarade, kvantitativa eller kvalitativa undersökningar. Patel och Davidson (2003) menar att en kvalitativ studie innebär att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenheter i respondentens livsvärld eller dess uppfattning av något specifikt. Jag valde att utföra en kvalitativ studie, då jag bedömde att den metoden skulle hjälpa mig att få svar på vilka kompetenser yrkeslärarna upplevde betydelsefulla för att bli en professionell yrkeslärare.

Trost (2005) beskriver tre steg kring valen av metod för studier. Först ska man skaffa fram *datainsamling* om studien som ska genomföras, sedan ska man analysera och bearbeta materialet, sist ska man tolka analysen till ett resultat. Exempel på *datainsamling* kan vara enkät, observation eller intervju. Stukát (2005) påstår att inom utbildningsvetenskapen är intervju den vanligaste påtänkta metoden, man kan nå nytt och spännande material om man ger den intervjuade stort spelrum. Dimenäs (2008) menar att i en intervju kan man samtala, diskutera, utforska och utveckla ett förutbestämt ämne. Som lärare är det bra att använda metoden därför att man ökar förståelsen av hur människor tänker. Detta kan man använda sig av vid föräldrasamtal, menar författaren. Efter dessa resonemang kring intervjumetoden var min bedömning att denna metod skulle passa min studie bäst, då jag ville öka förståelsen för respondenternas upplevelse.

Intervju

Efter att förklarat syftet med studien, att de skulle bli inspelade samt vilka etiska krav som gällde gav de sitt samtycke till att bli intervjuade. Jag bokade tid och plats för var och en. Platsen vi valde var på skolan, men i ett enskilt rum, så vi kunde vara ostörda. Intervjuerna varade i ungefär en timme vardera.

Patel och Davidson (2003) skriver att med låg strukturering av frågor handlar det om att man ger respondenterna maximalt med svarsutrymme. Jag valde att ha låg strukturering av frågor, utan fasta svarsalternativ, för att nå en djupare förståelse av respondenternas svar. Stukát (2005) menar att ostrukturerade frågor innebär att intervjuaren är medveten om vilket ämnesområde som ska täckas, men frågorna ställs i den ordning som situationen inbjuder till. Intervjuaren ställer frågorna så som det passar bäst för respondenten. Följdfrågor ställs också för att få en djupare förståelse av respondenten

svar. Det var så jag utförde intervjun för att få en avslappnad intervjusituation och mer fylliga svar (se bilaga).

Vid analys och bearbetning av materialet valde jag att använda en mp3 spelare för att kunna spela in intervjuerna. Fördelar med ljudinspelning är att det går att lyssna på intervjuerna fler gånger och man kan skriva ut och läsa dem ordagrant i efterhand. Koncentrationen läggs på intervjun istället för att behöva koncentrera sig på att anteckna. Patel och Davidsson (2003) menar att man kan få en högre tillförlitlighet av studien om man spelar in intervjun för att sedan kunna lyssna så man uppfattat svaren korrekt.

Urval

Jag valde att intervjua yrkeslärare inom Hotell – och restaurangprogrammet. Jag begränsade mig till tre yrkeslärare inom Hotell – och restaurangprogrammet, eftersom deras erfarenhet är spridd då en av lärarna är en hushållslärare, en är serveringslärare och en är restauranglärare. De har olika verksamhetsområden, spridd erfarenhet av yrket samt olika erfarenhetslängd både inom yrket de lär ut och som pedagoger. Jag har valt att använda fiktiva namn för att respondenterna ska behålla sin anonymitet.

Analys

Jag lyssnade av mina inspelade intervjuer flera gånger och transkriberade mitt inspelade material. Transkriberingen skedde ej helt ordagrant, eftersom vissa avvikelser från ämnet skedde vid enstaka tillfällen. Därefter läste jag igenom allt fler gånger, för att reflektera över innehållet. Därefter skrev jag ner relevanta begrepp som framkom ur respondenternas svar. Dessa begrepp var *Grundkunskaper och yrkeslivserfarenhet*, *Flexibel och förberedd*, *Nyfiken och intresserad*. *Viktigt för att hålla sig uppdaterad*, *Stresstålig problemlösare*, *Elev- och föräldrakontakt* och *Yrkeslärare = dubbla kompetensområden*. Jag skrev citat från lärarna under dessa underrubriker för att styrka deras resonemang. För att styrka mina tolkningar har jag i resultatdelen relaterat mina tolkningar till referenser som anges i bakgrunden. Syftet har varit att försöka förstå respondenternas upplevelse och verklighet. Att koppla samman respondenternas utsagor, mina tolkningar med referenser till annan forskning och litteratur är ett uttryck för en hermeneutisk metod. Det betyder att jag har försökt att utgå från helheten genom att läsa de transkriberade intervjuerna och därefter försöka hitta teman. På det sättet har jag i min analys arbetat från helhet till delar och sedan från delar till helheten (Dimenäs 2008).

Trovärdighet

Patel och Davidson (2003) påstår att nackdelen med ljudinspelning kan vara att respondenternas svar kan påverkas på grund av närvaron av bandspelare. Detta märkte jag av i början, men efter tiden gick under intervjun glömde respondenterna bort den lilla mp3 spelaren och samtalen flöt på bra. En annan negativ aspekt kan vara att man inte ser kroppsspråk och mimik vid inspelningen. Detta ansåg jag dock vara mindre relevant för min studie. Transkribering av materialet är också tidskrävande, därför kan det ses som en nackdel. Jag upplever dock att fördelarna väger över nackdelarna.

Man kan använda sig av provintervju för att stärka trovärdigheten, man kan då få svar på att man valt rätt frågor. Jag ansåg mig inte behöva det, då jag valde frågor med låg struktur och följdfrågor som stärkte respondenternas uppfattningar.

Genom att i resultatet presentera respondenternas svar med citat som jag vill belysa, höjs trovärdigheten av resultatet i studien. Jag har även valt att förstå verkligheten genom att referera till litteraturgenomgången, vilket kan öka trovärdigheten enligt Dimenäs (2008). Studien knyts an med respondenternas svar och stöd av aktuell litteratur och program mål.

Stukát (2005) påstår att i vissa frågor och studier vid intervjuer kan det vara svårt att få ärliga svar från respondenterna, detta för att de inte vill erkänna sina brister eller vill vara intervjuaren till lags. Eftersom mitt syfte var att få reda på vilka kompetenser yrkeslärares upplevde betydelsefulla för att bli professionella yrkeslärare och hur de hanterar sina dubbla yrkesroller är min tolkning att trovärdigheten är hög eftersom de talar om sin yrkesprofession och på grund av det skälet har de ett intresse av att svara ärligt på mina frågor. Möjligen skulle de kunna undvika att peka på problem och svårigheter, men mitt intryck är att de svarat uppriktigt i våra samtal.

Forskningsetik

Stukát (2005) beskriver de etiska kraven som jag arbetade utifrån. *Informationskravet* där de som berörs av studien ska informeras om studiens syfte och att deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i studien har rätt att bestämma över sin medverkan. Om personer i studien är under arton ska föräldrarnas samtycke inhämtas. *Konfidentialitetskravet* innebär att studiens medverkande ska vara införstådda med att alla uppgifter behandlas konfidentiellt. *Nyttjandekravet* innebär att informationen bara får användas i forskningsändamål och får inte användas i kommersiellt bruk eller i icke vetenskapligt syfte. Det får användas i läroböcker och tidningsartiklar. I samband med intervjuerna informerade jag om dessa krav och rättigheter.

Resultat

Denna rubrik är uppdelat i olika teman som framgått från respondenternas svar över vad de uppfattar betydelsefullt för att bli en kompetent yrkeslärare. Frågeställningen hur de refererar till sin branscherfarenhet respektive sin pedagogiska yrkesroll besvaras här. De tre första, med betoning på koppling till branschen, handlar om vikten av grundkunskaper och yrkeslivserfarenhet, att vara stresstålig problemlösare samt nyfikenhet och intresse för egen utveckling inom yrket. De två övriga är mer relaterade till den pedagogiska uppgiften och handlar om att vara flexibel och väl förberedd samt betydelsen av god elev- och föräldrakontakt. Samtidigt kan konstateras att dessa kompetenser också överlappar varandra, vilket framgår av redovisningen. För att styrka min resultatredovisning finns citat av respondenterna samt att respondenternas resonemang följs av kopplingar till mina teoretiska utgångspunkter samt de angivna programmålen och antagningskraven för yrkeslärare. De senare är hämtade från Skolverket (2011) och Högskoleverket (2011).

Grundkunskaper och yrkeslivserfarenhet

Samtliga respondenter uttrycker betydelsen av att ha grundkunskaper med sig för att kunna arbeta som yrkeslärare. En säkerhet inom området man lär ut som man får i form av yrkeserfarenhet är ett krav enligt en respondent (**Lisa**). En respondent (**Klara**) menar att man måste ha de grundkunskaper som man lär ut till eleverna, man måste även vara säker på dem.

En yrkeslärare bör ha arbetat i branschen för att kunna förmedla kunskapen till eleverna, det är svårt att lära sig det teoretiskt, det krävs yrkeslivserfarenhet för att bli en bra yrkeslärare. Exempel på det kan vara att arbeta effektivt. **Kalle**.

Om man exempelvis kan koka en sky, tillreda fisk och kött på bästa sätt. Om man lär sig grundkunskaperna kan man komma väldigt långt i yrkeslivet. **Kalle**.

Vikten av grundkunskaper inom yrket betonas också i kraven för antagning till yrkeslärarutbildningen. Här krävs relevant yrkeskunskap, som man kan ha tillägnat sig genom yrkeserfarenhet, högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning (Högskoleverket, 2011). Vikten av grundkunskaper inom yrket betonas också i kraven av antagning inom yrkeslärarutbildning. Grundläggande behörighet för tillträde till yrkeslärarutbildning har den som har fått slutbetyg från ett fullständigt program i gymnasieskolan eller gymnasievuxenutbildning inom ämnesområdena de ska undervisa i, samt ha minst 4 års yrkeslivserfarenhet.

Ett av elevens mål enligt Skolverket (2010) är att eleven i Hotell- och restaurangprogrammet ska kunna planera sitt arbete på ett effektivt sätt och få grundläggande kunskaper inom hotell och restaurang.

Stresstålig problemlösare

En kock ska vara en stresstålig problemlösare, detta behöver också en yrkeslärare vara.

Man måste kunna planera vad man ska lära ut och ta in dina yrkeskunskaper in i undervisningen, om man exempelvis bränner en sås är det viktigt att inte haka upp sej på det utan tänker snabbt vad man ska göra istället. Kalle.

Man måste kunna ha många bollar i luften och ha ett logistiskt tänkande, ett flödestänkande liksom, att man gör saker i rätt ordning. Det är även viktigt att ha ett lugn och vara en problemlösare när man arbetar i restaurangköket. Detta bör en yrkeslärare kunna för att sedan kunna förmedla kunskaperna till eleverna. Kalle.

Man måste även kunna hantera stressen i restaurangen för att kunna fungera som en bra pedagog anser en respondent. **(Lisa)**

Instämmer gör Engström (2009) som menar att det är nödvändigt att yrkeslärare använder hela sin yrkeskompetens i form av yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap för att ge eleverna en så bra yrkesförberedande utbildning som möjligt.

Branschkunskandet innebär att ha kompetenser till att planera sitt arbete på ett effektivt sätt. Det pedagogiska kunnandet innebär att ha kompetenser till att planera pedagogisk verksamhet och omsätta kunskaperna i ämnen. Det innebär att det finns likartade nödvändiga kompetenser både i yrkesutövandet i branschen och i lärarrollen.

Nyfiken och intresserad. Viktigt för att hålla sig uppdaterad

Alla respondenter uttrycker betydelsen av att ha ett intresse i det man lär ut. Om man inte har ett intresse och en nyfikenhet i det man lär ut har man svårt att hålla sig uppdaterad. Respondenterna läser mattidningar, ser på matlagningsprogram och går gärna ut och äter för att ta till sig nyheter och trender. De uttrycker att de inte tänker på att de håller sig uppdaterade, de gör det av eget intresse och nyfikenhet.

Den här frågan aktualiseras också i andra källor som jag läst i Lärarnas riksförbund (2011) då lärarna ska ta ansvar för att utveckla sin kompetens när det gäller yrkets utveckling samt innehållet i undervisningen för att behålla den professionella yrkesutövningen. Medhåll av Maltén (1995) som anser att en professionell lärare ska vara angelägen om sin personliga utveckling och fortbildning samt vara lyhörd för förändringar i omvärlden som påverkar skolan mål.

Det pedagogiska kunnandet är att bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen och ämnesområden samt omsätta kunskaperna i ämnen.

Vikten av att vara flexibel och förberedd

Alla elever har olika erfarenhet av matlagning. En del har fått hjälpa till sen de var små i hemmets kök, medan andra inte har vistats i hemmets kök särskilt mycket. Detta märks när eleverna ska utföra uppgifter i skolköket, eftersom de har olika bakgrunder och olika förkunskaper. Därför måste man se varje individs kunskap och utgå därifrån, man måste också vara flexibel och kunna ändra sin undervisning utifrån eleverna menar en lärare (**Klara**).

Det som fungerar i en klass kanske inte fungerar i en annan klass, man måste känna efter vad som fungerar i den här gruppen. Man måste prova och testa. Det är något man utvecklar med åren. Nu måste man arbeta utifrån eleverna och låta dem utvecklas efter sin egen förmåga, man får arbeta mer fritt och flexibelt än man gjorde förr. Klara.

Paralleller kan dras mellan de olika undervisningsmetoderna. Den goda förmedlingspedagogen bör tillåta utvecklingar och frågor och ska kunna stuva om sitt upplägg för att anpassa sig till gruppen och vara flexibel, menar Steinberg (2005). Och processpedagogen, där det innebär att man, som ovan respondent citerat, ”ska arbeta utifrån eleverna och låta dem utvecklas efter sin egen förmåga”.

Att förbereda sina lektioner kan vara svårt för den nyutexaminerade anser två respondenter:

Man hinner inte se alla elever på en gång, då måste man planera undervisningen så man kan ägna sig åt en grupp eller en elev åt gången. Man får planera att man ska ägna sig åt de duktigare eleverna, då får de svagare en uppgift man vet de klarar av på egen hand, och de växer av att klara det själva och blir motiverade. Nästa gång får man tänka att nu ägnade jag tid åt de duktiga, då ägnar jag mer tid åt de svagare och stöttar dem denna gång. Klara

Man måste planera sina lektioner väl och vara förberedd och ha lite grejer i bakkfickan att ta till ifall man har tid kvar innan lektionen är slut. Kalle.

Även här kan paralleller till Steinberg (2005) och Stukát (1995) som ger uttryck för hur undervisningen kan bedrivas. Den moderna processpedagogiken innebär att en pågående process sker vid lärandet och man ser elevens eget intresse och förmåga. Man ser individen och utgår därifrån för att få fram motivationen till skolan. Motivationspedagogiken innebar att man ville att eleven skulle kunna *förstå* och *tillämpa* kunskapen. Respondent (**Klara**) använder sig av alla tre olika undervisningsmetoder, vilket Steinberg (2005) förespråkar.

Att planera lektionerna anser även Stukát (1995) vara av stor vikt för att nå sina elever på bästa sätt. Han menar också att det är viktigt att ha reservuppgifter att ha ifall det finns tid över.

Ett av Hotell- och restaurangprogrammets mål är att arbeta självständigt, detta fångar respondenten (**Klara**).

Det pedagogiska kunnandet är enligt målet för att få en lärarexamen att ha förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet. Man ska ha förmåga att välja den undervisning som krävs för den verksamhet som utbildningen avser. Även kunna visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och utveckla undervisning.

Elev- och föräldrakontakt

Som nyutexaminerad yrkeslärare är man enligt en respondent (**Lisa**) inte insatt i hur mycket elev och föräldrakontakt det krävs. I lärarutbildningen får man ingen undervisning i hur man ska samtala och tillmötesgå ungdomarna och föräldrarna. Detta uppfattar respondenten kan vara svårt för den nyutexaminerade eftersom man saknar redskapen och erfarenheten.

Som yrkesmänniska kan man ha haft unga medarbetare och på så sätt träffat ungdomar, men man måste ha med sig en öppenhet för ungdomar och tycka om dem. Inte så att man ska vara kompis med dem, men en positiv och vidsynthet måste man ha för att kunna arbeta med ungdomar. ... Nu har man och måste ha mer kontakt med föräldrarna än förr. Det svåra är att kunna möta och hantera svåra saker vad gäller kontakten mellan mej som lärare, ungdomarna och föräldrarna. Lisa

Även en annan av respondenterna (**Klara**) uttrycker att det är viktigt att tycka om och kunna möta nya ungdomar och kunna skapa personlig kontakt för att se dess enskilda behov och förutsättningar. Normell (2010) påpekar att lärarna måste ha möjlighet att utveckla sin emotionella och relationella kompetens för att få elevernas förtroende.

Medhåll får yrkeslärarna av Steinberg (2005) som menar att betydelsen av ett samarbete mellan lärare och föräldrar är viktigt för elevens lärande, koncentration och motivation i skolan. Författaren framhäver betydelsen av en nära relation och samarbete mellan tre parter föräldrar, lärare och elev. Det skulle då bli lättare att hantera svårigheter som uppstår om man som lärare redan har en samverkan med föräldrarna. Maltén (1995) påpekar att en professionell yrkeslärare ska kunna utveckla förtroendefullt samarbete med föräldrar.

Det pedagogiska kunnandet är att man ska ha förmågan att samarbeta med föräldrar och vårdnadshavande. Man ska ha en förmåga att förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund, visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Yrkeslärare = dubbla kompetensområden

Att vara yrkeslärare innebär att ha kompetens inom två yrkesområden anser alla mina respondenter. Dels den pedagogiska yrkeskompetensen, dels branschkompetensen i det de lär ut i. De upplever inte att de har dubbla roller, eftersom det är *en* roll att vara yrkeslärare, men med *dubbla* och *breda kompetensområden*.

Sammanfattning

Nedan följer en sammanfattning av de kompetensområdena respondenterna angivit och besvarar syftet som var att undersöka vilka kompetenser yrkeslärare i Hotell – och restaurangprogrammet upplevde betydelsefulla för att bli en professionell yrkeslärare.

Grundkunskaper är viktigt att ha anser alla respondenter. Med grundkunskaper anser de att Hotell- och restaurangprogrammets kursmål är grunderna en yrkeslärare bör vara säker på. Att ha *yrkeslivserfarenhet* är en viktig kompetens för att kunna förmedla yrkeskunskaper till eleverna anser en respondent. Att vara *stresstålig* och *problemlösande* är viktiga kompetensområden. Även att kunna och ha intresse av att hålla sig *uppdaterad* är en viktig kompetens, egenskaper som *nyfikenhet* och *intresserad* av det de lär ut är av stor vikt. Att vara *flexibel* är också en egenskap som krävs för att man ska kunna tillmötesgå eleverna. En kompetens lärare bör besitta är att kunna *planera* sina lektioner väl och vara *förberedd* inför dem. Man måste även ha den *sociala kontakten* i form av föräldrakontakt och bra kontakt med eleverna för att fungera som en bra lärare.

Frågeställningen på vilka sätt yrkeslärarna ger uttryck för dubbla kompetenser besvarar de att i skolans miljö har de endast en roll, yrkeslärarrollen. Dock anser de att de har dubbla kompetensområden.

Diskussion

Denna rubrik är uppdelat i diskussion kring vald metod samt diskussion kring resultatet samt förslag till vidare forskning.

Metoddiskussion

Under intervjun besvarades frågorna tydligt och ibland kom vi in på andra samtalsämnen som inte rörde studien, men det gjorde det mer avslappnat. Intervjun blev mer som ett samtal det ökade trovärdigheten anser jag. Om något behövde förtydligas hade jag möjlighet att fråga vid ett annat tillfälle. Om jag skulle använt mig av en annan metod kunde jag använt en Self report för att få ett etnografiskt angreppsätt. Jag kunde *kombinerat* mina intervjuer med observationer för att få en djupare förståelse.

Resultatdiskussion

Alla kockar gör på sitt eget sätt och alla yrkeslärare lär ut på olika sätt beroende på deras olika erfarenheter och kompetensområden, de är sina egna mästare. Dreyfus och Dreyfus (2000) påpekar att det är inte är meningen att eleven ska bli en kopia av läraren, därför krävs att eleven träffar andra lärare eller experter på området för att utveckla sin egen stil. Författarna menar att en konflikt framkallas hos eleven när denne är hos fler lärare och förvirring sker hos eleven. Därför tvingas eleven att skapa en egen stil. Här tvingas eleven också att utveckla en ny känsla för vad som är lämpligt, här uppnår man den högsta färdighetsnivån. Det är detta som kallas mästerskap, vilket innebär den högsta utvecklingen inom området. Eleverna kan ofta fråga varför olika lärare lär ut på olika sätt. Då beror det på att yrkeslärarna är mästare och gör såsom de anser vara på bästa sätt. Om man ska kunna utveckla yrket krävs att varje person som arbetar med hantverksyrken utvecklar sin egen stil. Eleven måste dock skaffa sig erfarenhet för att kunna utveckla sin kompetens och först då kan eleven jämföra olika metoder.

Det framkom inte några aspekter att en kompetent yrkeslärare behövde någon större utsträckning av följande yrkeskunskaper. IT-kunskap, miljömedvetenhet, hälsoinriktad kunskap, hantering av arbetsmiljöfrågor, kunna samarbeta i arbetslag, vara ekonomisk medvetna och att arbeta serviceinriktat.

Det framkom att en kompetent yrkeslärare bör besitta egenskaper som stresstålighet, planeringsförmåga och kunna arbeta effektivt. Det är yrkeskunskaper som ska förmedlas till eleverna. Jag uppfattar dock att dessa egenskaper är svåra att förmedla, då det handlar om ett erfarenhetsbaserande lärande. Dessa kunskaper kan endast nås om man arbetat en längre tid. Såsom Dreyfus och Dreyfus (2000) skriver i sin färdighetsmodell där en beskrivning av nybörjare till experters situationsbundna erfarenhet ser ut. Under skolans restaurangdagar har eleverna svårt att kunna utveckla de erfarenheter som krävs för att kunna besitta egenskaperna. Ofta blir eleverna varnade av lärarna *innan* ett problem uppstår. Det blir heller aldrig samma stress i ett skolkök då var och en elev (eller på en del skolor *fler* elever) har hand om *en* maträtt. Det kan fungera på ungefär samma sätt under elevernas arbetsplatsförlagda utbildning, APU, då den ansvariga i restaurangköket ser till eleven och inte låter eleven ha ansvar för att

kunna utveckla egenskaperna och erfarenheten. Först när eleverna får eget ansvar i arbetslivet kan eleven utveckla stresståligheten, problemlösningarna, planeringar och så småningom kunna utföra fler och fler moment på en gång.

Det framgår i resultatet att det är betydelsefullt att ha det pedagogiska kunnandet för att bli en professionell yrkeslärare. Lisa belyser vikten av att vara stresstålig för att kunna fungera som en pedagog. Man måste alltså kunna vara *lugn* i en stressig matsal eller kök och *ta sig tid* till att förklara och vara den pedagog en yrkeslärare ju är. I skolans restaurangkök och skolmatsal (de praktiska ämnena) ger respondenterna uttryck i att de märker av sina dubbla roller. I vissa situationer får yrkeslärarna göra sig uppmärksamma på att det inte är de som ska utföra arbetet, det är de som ska förklara eller visa för eleverna hur arbetet ska utföras. Yrkeslärarnas pedagogiska roll är betydelsefull och att vara behörig yrkeslärare är därför väsentligt för att kunna nå professionaliteten i läraryrket. Genom lärarutbildningen införskaffar man sig förmågan till det pedagogiska kunnandet. Om man *inte* använder sig av den *pedagogiska* kunskapen som yrkeslärare innebär det då att man endast har *en* av yrkesrollerna?

Nyutexaminerad yrkeslärare

Vilka slutsatser kan en nyutexaminerad yrkeslärare ta lärdom av med hjälp av denna studie?

Erfarenhetens betydelse är viktig. I studien framgår det att för att bli professionell i de didaktiska konsekvenserna krävs erfarenhet. Klara beskriver sin didaktiska kompetens med att ”man måste *känna* efter vad som fungerar... Man måste *prova* och *testa*. Det är något man *utvecklar med åren*.” Det krävs erfarenhet för att nå professionalitet och kompetens. Slutsatsen kan dras att en nyutexaminerad yrkeslärare har profession i yrkeskunnandet, men inte i det didaktiska kunnandet. För att nå kompetens och professionalitet i didaktiken krävs erfarenhet.

Det pedagogiska kunnandet fick ett betydligt större utrymme än vad jag först trodde det skulle få i min studies resultat. Det kan bero på att för att nå *bransch-kunnandet* krävs mycket *erfarenhet* i *praktiskt* arbete. Det *pedagogiska kunnandet* krävs för att kunna *förmedla* de bransch-kunskaper som går att förmedla. Jag har fått en bredare bild av vad yrkesläraryrket innebär. Det innebär inte bara att ha yrkeskunskaperna, det krävs även mycket pedagogiskt kunnande i form av att kunna planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisningen.

Att visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa samhällets värdegrund är en av de viktigaste aspekterna för yrkeslärare inom Hotell- och restaurang anser jag, då restaurangbranschens yrkeskultur har låg grad av värdegrund.

Att bedöma det lärande och undervisning som krävs för den utbildningen avser och visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och inte minst ha god föräldrakontakten och kunna samarbeta med föräldrar och vårdnadshavande och ha den egenskapen till socialt bemötande var något jag inte heller hade tänkt på som nyutexaminerad.

Det är även viktigt att som yrkeslärare kunna tillvarata och reflektera över egna och andras erfarenheter. Då bidrar de till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnesområden. Detta bör yrkeslärare göra för att hålla sig uppdaterade.

Förslag till vidare forskning

Denna studie har väckt fler frågeställningar och vidare forskningsområden kring yrkeslärare och vilka kompetenser de bör besitta. Engström (2009) menar att det är nödvändigt att yrkeslärare använder hela sin yrkeskompetens i form av yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap för att ge eleverna en så bra yrkesförberedande utbildning som möjligt.

Vidare forskning vore intressant att genomföra inom området som berör restaurangbranschens yrkeskultur kontra skolans värdegrundsarbete:

- Kan det bli en konflikt mellan skolans värdegrund och restaurangbranschens hårda yrkesklimat?
- Hur förhåller sig yrkeslärarna till de könsskillnader det förekommer i restaurangbranschen?
- Hur förhåller sig yrkeslärarna kring den hårda jargong det kan vara ute på arbetsplatserna med diskriminerade betoningar? (Hur ska yrkeslärarna kunna förbereda eleverna till restaurangbranschens yrkeskultur? Yrkeslärarna inom restaurang får enligt skolans värdegrundsarbete inte ta in den restaurangjargong som existerar inom branschen in i skolan, vet alla yrkeslärare om detta?)

Ett annat område som bör studeras gäller varför restaurangfolk *egentligen* väljer att bli yrkeslärare.

- Kan valet att utbilda sig till yrkeslärare bero på att restaurangyrket har dåliga arbetstider, låg lön, hälsofarlig arbetsmiljö med mycket stress och hierarkisk arbetsplats med diskriminerande underton med följd av alkohol- och drogmissbruk.

Min vision är att yrkeslärare inom restaurang ska förmedla en sund värdegrund och på så sätt få ett hållbart yrkesklimat inom restaurangbranschen!

Referenser

- Dreyfus, H & Dreyfus, S (2000, s. 69) Mästarlära och experters lärande. I Nielsen, K & Kvale, S. (red.) *Mästarlära. Lärande som social praxis*. Lund: Studentlitteratur
- Ellström, P-E. (1992). *Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet: problem begrepp och teoretiska perspektiv*. Stockholm: Publica
- Engström, C. (2009) Yrkeslärare, undervisning och yrkesdidaktik. I Hansson, T. (red) *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur
- Hansson, T. (2009) *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur
- Höghielm, R. (2009) Yrkesutbildning mellan två kulturer. I Hansson, T. (red) *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur
- Jernström, E. (2000) Mästarens berättandeformer i lärandesituation. I Alerby, E. Kansanen, P. Kroksmark, T. (Red) *Lära om lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Normell, M. (2010) Från lydnadskultur till ansvarskultur. I Mohr, S. Koch, S. Wedberg, S. *Maklekar. Det dolda gruppvåldet bland unga*. Stockholm: Bilda
- Orlenius, K. (1999). *Förståelsen paradox. Yrkeserfarenhetens betydelse när förskollärare blir grundskollärare*. (Göteborg Studies in Educational Sciences, 142) Göteborg: ACTA Universitatis Gothoburgensis.
- Patel, R & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Rolf, B. (2009) Teori, praktik och forskningsbaserad kunskapsteori. I Hansson, T. (red) *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur
- Steinberg, J.(2005) *Världens bästa fröken* Falköping: Ekelunds
- Stukát, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Wackerhausen, S. (2000) Det skolastiska paradigmet och mästarläran. I Nielsen, K & Kvale, S. (red.). *Mästarlära. Lärande som social praxis*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor:

Hantverksrådet (2011).

www.hantverksradet.se, hämtat 2011-05-23

Högskoleverket (2011), angående examensmålen

<http://hsv.se/kvalitet/bedomningavutbildningarnasresultat.4.7b18d0f311f4a3995d57ffe3709.html>, hämtad 2011-03-05

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1993:100>, hämtad 2011-05-06

Lärarnas riksförbund (2011)

<http://www.lr.se/duidinyrkesroll/yrkesetik/laraesyrikesetiskaprinciper/lararyrketochdenprofessionellayrkesutovningen.4.3970d67312655469fd580001565.html> , hämtad 2011-02-28.

<http://www.skolverket.se/sb/d/601/a/7720>, hämtad 2011-03-07

Nationalencyklopedin (2011) .

<http://www.ne.se/kompetens/1158860>, hämtad 2011-02-28.

Statens offentliga utredningar (2011) Sou1996:63.

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/24676>, hämtad 2011-05-09

Bilaga

Frågeguide

Hur länge har du arbetat som yrkeslärare?

Vilka erfarenheter har du innan du blev yrkeslärare?

Varför valde du att bli yrkeslärare?

Kan det vara en kluvenhet i att undervisa i ett bortvalt yrke?

Vad ser du för skillnader mellan dig som nyutexaminerad yrkeslärare och som nu, erfaren yrkeslärare? Vilka råd skulle du vilja ge till en nyutexad yrkeslärare?

Vilka kunskaper och erfarenheter bör en yrkeslärare ha eller utveckla?

Hur håller du dig uppdaterad i yrket du lär ut?

Kan du se att du tar in yrkestraditioner in i undervisningen? På vilket sätt?

Hur ser du dig som yrkeslärare, har du endast ett yrke eller dubbla yrken?

Har du fått/ kommer få fortbildningar inom skolan som berör endast HR – programmet?